

Wereldwijd COVID-19-advies voor Personen met MS

COVID-19 is een nieuwe ziekte die uw longen, uw luchtwegen en andere organen kan aantasten. Ze wordt veroorzaakt door een nieuw coronavirus (SARS-CoV-2) dat zich over de hele wereld heeft verspreid.

Het onderstaande advies werd opgesteld door in MS-neurologen en deskundigen in wetenschappelijk onderzoek van organisaties die lid zijn van MSIF. Het is gebaseerd op nieuwe wetenschappelijke inzichten in wat COVID-19 doet met personen met multiple sclerose (MS), en op het oordeel van deskundigen. Dit advies zal opnieuw bekeken en aangepast worden naarmate meer gegevens over COVID-19 beschikbaar worden.

Zie pagina 4 voor meer informatie over COVID-19 mRNA (Pfizer-BioNTech en Moderna) vaccins en MS.

Advies voor Personen met MS

Volgens de huidige stand van de kennis is er geen reden om aan te nemen dat een persoon met MS meer kans loopt om COVID-19 op te doen of ernstig ziek te worden, of aan de infectie te sterven, dan de algemene bevolking. De volgende groepen van personen met MS zijn echter vatbaarder voor een ernstige vorm van COVID-19:

- mensen met progressieve MS
- mensen met MS die ouder zijn dan 60 jaar
- mannen met MS
- personen met zwarte en/of donkere huidskleur die MS hebben en mogelijk ook Zuid-Aziatische mensen met MS
- mensen met een hoge invaliditeitsgraad (bijvoorbeeld met [een EDSS score](#) 6 of hoger, wat in de praktijk inhoudt dat de persoon een wandelstok nodig heeft)
- mensen met MS en obesitas, diabetes of hart- of longziekten
- mensen die bepaalde ziekteveranderende behandelingen volgen voor hun MS (zie verderop).

Alle personen met MS krijgen het advies de richtlijnen van de [Wereldgezondheidsorganisatie](#) te volgen om het risico op besmetting met COVID-19 te beperken. Mensen uit de groepen met verhoogd risico moeten bijzondere aandacht besteden aan deze maatregelen. Wij bevelen de volgende maatregelen aan:

- Doe aan social distancing door ten minste 1,5 meter*** afstand te houden tussen uzelf en anderen. Zo verkleint u het risico op besmetting wanneer zij hoesten, niezen of praten. Deze richtlijn is vooral binnen belangrijk, maar geldt ook buiten.
- Maak er een gewoonte van een mondmasker te dragen wanneer u in de buurt van andere mensen komt, en volg de instructies om het op de correcte manier te gebruiken.
- Vermijd drukke plaatsen, vooral binnen. Wanneer dat niet mogelijk is, draag dan een mondmasker en doe aan social distancing.
- Was uw handen dikwijls met zeep en water of een handgel op basis van alcohol (een alcoholpercentage van 70% wordt als het meest doeltreffend beschouwd).

- Raak uw ogen, neus of mond alleen aan als uw handen schoon zijn.
- Bedek bij het hoesten en niezen uw mond en neus met de holte van de gebogen elleboog of met een papieren zakdoek.
- Reinig en ontsmet oppervlakken veelvuldig, vooral die welke geregeld worden aangeraakt.
- Praat met uw zorgverlener over optimale zorgplannen. Doe dit tijdens videoconsultaties of indien nodig raadplegingsbezoeken. Mijd een kliniek- of ziekenhuisbezoek niet als u op basis van uw huidige gezondheidsbehoeften het advies krijgt om dat te doen.
- Blijf actief en probeer deel te nemen aan activiteiten die uw geestelijke gezondheid en welzijn verbeteren. Lichaamsbeweging en sociale activiteiten die buiten en met social distancing kunnen plaatsvinden, worden aangemoedigd.
- Haal het griepvaccin als het beschikbaar is en moedig uw familie aan om dat ook te doen.

Mantelzorgers en familieleden die bij een persoon met MS uit een van de bovengenoemde risicogroepen wonen of regelmatig bij hem of haar op bezoek gaan, dienen deze aanbevelingen ook te volgen om te vermijden dat ze COVID-19 in de woning binnenbrengen.

Advies over ziekteveranderende behandelingen voor MS

De werking van heel wat ziekteveranderende behandelingen (disease modifying therapies of DMT's) voor MS berust op het onderdrukken of het wijzigen van het immuunsysteem. Bepaalde geneesmiddelen voor MS kunnen de kans op complicaties van COVID-19 verhogen, maar dat risico moet worden afgewogen tegen de risico's van het stopzetten of uitstellen van de behandeling.

Personen met MS die nu DMT's gebruiken, raden wij aan hun behandeling voort te zetten, tenzij hun behandelende arts hen aanraadt te stoppen.

Mensen die symptomen van COVID-19 vertonen of positief testen op de infectie, moeten hun MS-behandelingen bespreken met hun MS-zorgverlener of met een andere zorgbeoefenaar die vertrouwd is met hun zorg.

Vooraleer een nieuwe DMT aan te vatten of een bestaande DMT te veranderen, dienen personen met MS met hun zorgbeoefenaar te bespreken welke behandeling de beste keuze is voor hun specifieke geval. Bij die beslissing moet rekening worden gehouden met de volgende informatie:

- verloop en activiteit van de MS
- risico's en voordelen die normaal worden geassocieerd met de diverse behandelingsopties
- bijkomende risico's met betrekking tot COVID-19 zoals:
  - de hoger opgesomde andere factoren voor een ernstigere vorm van COVID-19 zoals ouderdom, zwaarlijvigheid, bestaande long- of cardiovasculaire ziekte, progressieve MS, huidskleur en ras/ethniciteit met hoger risico, enz.
  - het huidige en verwachte toekomstige risico op COVID-19 in de plaats waar de persoon woont
  - het risico op blootstelling aan COVID-19 ten gevolge van de levensstijl, bv. of de betrokken persoon in staat is om in zelfquarantaine te leven, of hij of zij in een omgeving met verhoogd risico werkt enz.
  - nieuwe wetenschappelijke gegevens over de mogelijke wisselwerking tussen bepaalde behandelingen en de ernst van COVID-19
  - vroegere besmetting met het COVID-19-virus
  - beschikbaarheid van en toegang tot een COVID-19-vaccin.

Wetenschappelijke informatie over het effect van DMT's op de ernst van COVID-19

Interferonen en glatirameeracetaat hebben waarschijnlijk geen ongunstig effect op de ernst van COVID-19. Er zijn aanwijzingen dat interferonen mogelijk de noodzaak van ziekenhuisopname wegens COVID-19 verminderen.

Volgens de beschikbare gegevens zouden personen met MS die dimethylfumaraat, teriflunomide, fingolimod, siponimod of natalizumab gebruiken, geen verhoogd risico op ernstigere symptomen van COVID-19 lopen. Het is ook onwaarschijnlijk dat personen met MS die ozanimod gebruiken, een verhoogd risico zouden lopen. Er wordt immers aangenomen dat deze molecule vergelijkbaar is met siponimod en fingolimod.

Er zijn aanwijzingen dat op CD20 gerichte behandelingen (ocrelizumab en rituximab) mogelijk gelinkt zijn aan een verhoogd risico op een ernstigere vorm van COVID-19. Deze geneesmiddelen moeten echter nog altijd als een optie worden beschouwd voor de behandeling van MS tijdens de pandemie. Personen met MS onder deze behandelingen (of ofatumumab en ublituximab, die op dezelfde manier werken) dienen speciaal waakzaam te zijn wat het bovengenoemde advies betreft om hun risico op besmetting te beperken.

Er zijn meer gegevens over het gebruik van alemtuzumab en cladribine tijdens de COVID-19-pandemie nodig om hun veiligheid te beoordelen. Personen met MS die deze geneesmiddelen nu gebruiken en in een gemeenschap leven waar zich een COVID-19-uitbraak voordoet, moeten hun huidige lymfocytentelling bespreken met hun zorgverlener (lymfocyten zijn een soort witte bloedcellen die het lichaam helpen beschermen tegen infecties). Als hun aantal laag blijkt te zijn, dienen zij zich in de mate van het mogelijke af te zonderen om het risico te beperken.

De aanbevelingen over het uitstellen van de tweede dosis of verdere doses alemtuzumab, cladribine, ocrelizumab en rituximab wegens de COVID-19-uitbraak verschillen van land tot land. Personen die deze geneesmiddelen gebruiken en hun volgende dosis moeten krijgen, dienen eerst hun zorgverlener te raadplegen over de risico's en voordelen die aan het uitstellen van de behandeling verbonden zijn. Ze worden sterk aangemoedigd om hun behandeling niet stop te zetten zonder het advies van hun arts.

Advies over aHSCT

Autologe hematopoëtische stamceltransplantatie (aHSCT) vergt een intensieve chemotherapie. Deze behandeling verzwakt het immuunsysteem ernstig gedurende een bepaalde periode. Mensen die recent een aHSCT hebben ondergaan, moeten overwegen om hun quarantaineperiode tijdens de COVID-19-uitbraak tot ten minste zes maanden te verlengen. Mensen die nog moeten worden behandeld, dienen in overleg met hun zorgverlener te overwegen of het niet beter is de procedure uit te stellen. Bij een aHSCT moet de chemotherapie worden toegediend in kamers waar de patiënten afgezonderd zijn van andere ziekenhuispatiënten.

Medisch advies vragen voor terugvallen en andere gezondheidsproblemen

Personen met MS dienen ook nu medisch advies te blijven vragen als zij veranderingen in hun gezondheid ervaren die kunnen wijzen op een terugval of een ander onderliggend probleem zoals een infectie. Dit kan gebeuren met alternatieven voor bezoeken aan de kliniek (zoals telefonische of videoraadplegingen) als die mogelijkheid wordt geboden. Vaak kunnen terugvallen thuis worden behandeld.

Het gebruik van steroïden om terugvallen te behandelen, moet zorgvuldig worden overwogen en is alleen verantwoord voor recidieven die een interventie vergen. Er zijn aanwijzingen dat hoge doses steroïden tijdens de maand voorafgaand aan de besmetting met COVID-19 het risico op een ernstigere infectie en een bezoek aan het ziekenhuis verhogen. Waar mogelijk dient deze beslissing worden genomen in

---

samenspraak met een neuroloog die ervaring heeft in de behandeling van MS. Mensen die met steroïden worden behandeld voor een terugval, moeten nog waakzamer zijn en zouden best zelfquarantaine gedurende ten minste een maand overwegen om het risico op COVID-19 te beperken. Zodra iemand met het COVID-19-virus is besmet, mogen steroïden worden gebruikt om de ziekte te behandelen en de overmatige immuunrespons, cytokinestorm genoemd, af te zwakken.

Personen met MS moeten aan revalidatieactiviteiten blijven deelnemen en dienen zo actief mogelijk te blijven tijdens de pandemie. Dit kan gebeuren via afstandssessies als die beschikbaar zijn, of in klinieken/centra op voorwaarde dat de personen met MS daar de veiligheidsmaatregelen volgen om zich te beschermen en de verspreiding van COVID-19 te beperken. Mensen die zich zorgen maken over hun geestelijke gezondheid, zouden raad moeten vragen aan hun zorgverlener.

Griepvaccin

Het griepvaccin is veilig en wordt aanbevolen voor personen met MS. In landen waar het griepseizoen begint, raden wij personen met MS aan om zich tegen seizoensgriep te laten inenten als er griepvaccins beschikbaar zijn.

Advies voor kinderen of zwangere vrouwen met MS

Er is momenteel geen specifiek advies voor vrouwen met MS die zwanger zijn. Er is algemene informatie van de [Wereldgezondheidsorganisatie](#) over COVID-19 en zwangerschap. Er is geen specifiek advies voor kinderen met MS. Zij moeten het voormelde advies voor personen met MS volgen.

COVID-19 mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) en MS

In onze richtlijn beperken we ons momenteel tot de mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) omdat die door onze klinische en wetenschappelijke deskundigen zijn geëvalueerd. We weten dat in verschillende landen andere COVID-19-vaccins worden gebruikt. Daarom willen we ons advies zo snel mogelijk actualiseren en er deze vaccins in opnemen.

Bij mRNA-vaccins wordt een deel van de genetische code van het coronavirus gebruikt om een reactie van het menselijk immuunsysteem op te wekken. Dat systeem veroorzaakt op zijn beurt een reactie die erop gericht is antilichamen en T-cellen (een bepaalde soort witte bloedcellen) aan te maken en daarmee het virus te bestrijden. Alle gegevens over die mRNA-vaccins tegen COVID-19 komen van klinische studies, die zorgvuldig en grondig werden beoordeeld en vervolgens goedgekeurd door de regelgevende instanties.

We weten niet hoeveel personen in de klinische studies over de mRNA-vaccins MS hadden. Daarom zijn er nog geen gegevens beschikbaar over de veiligheid en doeltreffendheid van mRNA-vaccins tegen COVID-19 voor personen met MS. Onze richtlijn is dan ook gebaseerd op gegevens over de algemene populatie in de klinische studies over de vaccins en de vroegere ervaring in de vaccinatie van personen met MS. Wij zullen onze richtlijn actualiseren naarmate er meer gegevens beschikbaar zijn.

Personen met MS wordt aangeraden zich te laten vaccineren tegen COVID-19

Het is wetenschappelijk bewezen dat de mRNA-vaccins tegen COVID-19 (Pfizer-BioNTech en Moderna) veilig en doeltreffend zijn. Net als andere medische beslissingen neemt u de beslissing om u te laten vaccineren best in samenspraak met uw zorgverlener. U moet het mRNA-vaccin (Pfizer-BioNTech of Moderna) zo snel mogelijk laten toedienen wanneer het beschikbaar wordt. De risico's van COVID-19 wegen zwaarder dan de mogelijke risico's van het vaccin. Om de impact van het virus te beperken,

---

moeten ook de leden van hetzelfde huishouden en de nauwe contacten een mRNA-vaccin (Pfizer-BioNTech or Moderna) krijgen zodra het beschikbaar is.

Van de COVID-19-vaccins van Pfizer-BioNTech en Moderna zijn twee doses nodig. U moet beide doses krijgen om volledig beschermd te zijn. Volg de lokale, regionale en nationale richtlijnen over het tijdstip waarop de tweede dosis wordt toegediend. Als u COVID-19 hebt gehad en genezen bent, moet u toch het vaccin krijgen. Het is namelijk gebleken dat een vroegere besmetting niet oneindig beschermt tegen toekomstige COVID-19-besmetting. Noteer dat het drie weken kan duren voordat een volledige vaccinatie (beide doses) de maximale immuniteit biedt.

We weten niet hoelang een gevaccineerde persoon tegen COVID-19 wordt beschermd. Klinische proefgegevens geven echter aan dat de beschermingsgraad gedurende zeker meerdere maanden heel hoog is (gevaccineerde personen hebben een heel klein risico, 5%, om symptomen van COVID-19 te ontwikkelen na blootstelling aan het virus). Tijdens de komende jaren kunnen herhalingsdoses van de COVID-19-vaccins noodzakelijk zijn.

In landen waar de mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) beschikbaar zijn, moeten mensen met het grootste risico op ernstige COVID-19 zo snel mogelijk worden gevaccineerd wanneer een van deze vaccins hen wordt aangeboden

Mensen met progressieve MS, ouderen, personen met een grotere lichamelijke beperking (bv. beperkte wandelafstand), patiënten met bepaalde medische aandoeningen (bv. diabetes, hoge bloeddruk, obesitas, hart- en longziekten), personen met zwarte en/of donkere huidskleur en mogelijk Zuid-Aziatische personen met MS behoren tot de groepen met het grootste risico op hospitalisatie als gevolg van COVID-19.

De mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) zijn veilig voor personen met MS

De mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) bevatten geen levend virus en kunnen geen COVID-19 veroorzaken. De mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) zullen waarschijnlijk geen MS-terugval veroorzaken of uw chronische MS-symptomen verergeren. Het risico dat u COVID-19 krijgt, weegt veel zwaarder dan het eventuele risico van een MS-terugval als gevolg van het vaccin.

De mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech en Moderna) kunnen bijwerkingen zoals koorts of vermoeidheid veroorzaken. Koorts kan uw MS-symptomen tijdelijk erger maken. Wanneer de koorts verdwenen is, keren ze normaal naar hun vorige niveau terug. Zelfs als u na de eerste dosis bijwerkingen ondervindt, is het belangrijk dat u de tweede dosis van het vaccin krijgt, zodat u maximaal beschermd bent.

De mRNA-vaccins tegen COVID-19 (Pfizer-BioNTech en Moderna) zijn veilig voor gebruik samen met MS-medicatie

Zet uw ziektemodificerende behandeling (DMT) voort, tenzij uw MS-zorgverlener u aanraadt ze te onderbreken of uit te stellen. De plotse onderbreking van DMT's kan een forse verergering van de ziekte veroorzaken. Op basis van gegevens van vroegere studies over andere vaccins en DMT's is de toediening van mRNA-vaccins (Pfizer-BioNTech of Moderna) tijdens eender welke DMT veilig. Sommige DMT's maken het vaccin mogelijk minder doeltreffend, maar zelfs dan zal het nog een zekere bescherming bieden. Als u ofatumumab, alemtuzumab, cladribine, ocrelizumab of rituximab gebruikt, moet u de timing van uw vaccin mogelijk afstemmen op die van uw DMT-dosis. Overleg met uw MS-zorgverlener om te bepalen wat voor u het beste tijdschema is.

Wij hebben allen de persoonlijke verantwoordelijkheid om de verspreiding van de pandemie te vertragen en het virus zo snel mogelijk te stoppen

De goedkeuring van veilige en doeltreffende vaccins tegen COVID-19 brengt ons een stap dichterbij het einde van deze pandemie. In gebieden met aanhoudende lokale overdracht van COVID-19 moet u naast de vaccinatie ook rekening houden met de lokale richtlijnen om de verspreiding te beperken. Die omvatten waarschijnlijk het dragen van een mond- en neusmasker, social distancing en het veelvuldig wassen van de handen.

Deze verklaring werd de eerste keer goedgekeurd op 13 maart 2020. De recentste herzieningen werden goedgekeurd op 13 januari 2021.

*** De nationale en internationale richtlijnen voor de fysieke afstand variëren tussen ten minste 1 meter en 2 meter. De mensen moeten zich op hun nationale richtlijn baseren en er zich bewust van zijn dat dit minimale afstanden zijn: hoe verder, hoe beter.